

Gezamenlijk Toneelschrijven

1 januari 1969

Auteur: J.S. ten Brinke

Volume: 01

Nummer: 1

Pagina's: 65-75

Documenten

- [moer_jrg01_009.pdf](#)

gezamenlijk toneelschrijven een vorm van creatief tonen en lichten in dit stuk wordt een manier beschreven om samen met een klas via voortgezette improvisatie een geschreven toneelstuk te produceren met die methode zijn zeer gunstige ervaringen opgedaan met leerlingen en studenten van 13-25 jaar maar waarschijnlijk zal ze ook voor de groep 10 tot 13-jarigen geschikt zijn de methode is dus waarschijnlijk toepasbaar in de hoogste klassen van het basisonderwijs en in ieder geval in alle vormen van voortgezet onderwijs dus lavo, mavo, havo, vwo en in het beroepsonderwijs wat het laatste betreft wie pessimistisch is over wat je op het gebied van de moedertaal met leerlingen van een technische school kunt doen moet beslissen voor of tref felijke boek van postlezen natuurlijk werk en leren en van 11 op een lager abstract niveau dan leerlingen van 16 ook het schooltype kan invloed hebben het aan het eind van dit stuk afgedrukte celibaat geeft aan wat een vierde klas hbs kon bereiken er zijn meer vormen van creatief toneel dan die welke hier behandeld wordt de beschreven vorm is echter voor een leraar nederlands daarmee wordt ook de onderwijzer bedoeld zonder veel speciale training uitvoerbaar voor bv het vrije toneel dat peter van lint op de conferentie met een groep beoefende heeft de leider op zijn minst een grondige applicatie cursus nodig overigens kunnen als leeraars nederlands aan de utrechtse universiteit als zij dat willen een speciaal practicum creatief toneel krijgen anders moet de leraar ook niet studenten die voor iets dergelijks vooelen doen er gaat om dit aan mij te melden per dag didactisch instituut bu dapestlaan de uithof utrecht wie weet kunnen we iets doen al hoeft de leraar nederlands voor wat nu volgt niet getraind te zijn hij moet wel op een bepaalde manier met de klas kunnen werken en volgens een systeem dat een projectsysteem genoemd zou kunnen worden de leerlingen werken daarbij dikwijls in kleine groepjes min of meer zelfstandig al dus een soort workshop sfeer creëren dan is het mm toneelgemaakt is een zeer luidruchtigheid vaak niet te vermijden zoals onlangs een collega zei als je er niet aan kunt wennen dat er achter je rug van alles gebeurt kun je er beter niet aan beginnen voor dit artikel is gebruik gemaakt van opmerkingen van mijn heleen wientjes en mevrouw d'c constandse docente didactiek de methode zelf werd t ij

de ns ee n co nfer enti e in eng e land v oor l er a ren eng el s ontwik k e ld in een g roep w aarv an i k d eel uitmaakte publi ca ties ov er pr ecies deze vorm zijn mij ni et b ek e nd nog een algemene aanwijzing creatief toneel moet net a ls creatief schr ijven e nz n iet g e bra cht wor den als i e ts leuks ee n so ort toegift maar als ee n se rious st uk gr oeps werk dat is het tensl otte ook ii waarom dit ik za l g een grote woorde n ge bruike n p ersoonlijk he ids vorming e d a als h et juist i dat l eerlinge n of stude nte n be st w at ervaring m et t onee l mogen o p doen lig t h et vo or de h an d ze o ok ze lf ee n s toneel te l ate n maken in de eerste plaats begri j p je een ku nstvorm beter als je er zelf mee gewerkt hebt dit g eldt n ie t all een vo or cre atief t oneel maa r o ok voo r c re atief sc hrij v en zie v oor ne der land o a b oender en d ij kstra cr e atie v e muziek e tc wat ceatief ton eel betreft m et e en t wee de klas vwo heb ik een paa r jaar g e leden ee n stuk ron dom ol denbar neve lt ge m aa kt ee n j a ar l at er l a s en speel de dez e kl as h et leven v an gali lei va n br ech t in v ergelij king m e t w at een eerde r e derde kl as m et dat stuk had kunnen do en toonde deze kl as een heel groot inzi cht i n waarom ton ee l is wat he t is de l eraar i n de kl a s d ie o 1 v ee n sta g i air e c eli baat maakt e z ie onder merkte iets soortg elij ks in de twee de pla ats is het v oor veel l eer l ingen ee n goe de erv ar i ng op bas i s v an een ge g eve n improv ise r en d te spe l en int erness an t is he t uit kringe n van vormings werk voor jong ere n te ve rne m en da t he t receptie v e el ement l ezen v an li terat u ur k ij ke n n aa r tonee l steeds m eer plaats gaat maken voor zelf doen we llicht zullen w e de ei nd exam e ns m avo hav o vwo els daar a l li te ratuur i n m oet spoe dig m oete n aa np asse n in de de r de pla ats i s cr eatief tonee l een g e we l dig goe de moge li jkh e i d voor een kl a s om i e ts aan de w eet t e ko m en over allerle i zake lij k e en m ense lij k e pro ble m en soms zeer aangrijpe n de de kl as m oet imm er s zel f de nk e n terw ij l bo v endien alles te n sl otte i n een spel geconcr e tisee rd wordt b dit is groeps w e rk op veel van o n ze sch olen oper er en l ee rl i ngen ui tsluite n d al s a tome n he t is m i beslist nodi g di t hechte systeem af en toe te do orbr e ken iii hoe hi eronder v olgt ee n r ecept da t n atu u rlijk o p alle rl ei mani er en gevarieerd kan worden de fasen kunne n bov endi en door elkaar gaan lope n fase 1 leraar en groep s te llen een th e ma vast h et hangt va n de situati e e n de in- stelling va n de leraar af of di t na vijf m inuten gebeurd is om dat de l e ra ar al een g oe d th ema be dac ht had of dat e r b v een heel l es uur voor nodi g i s om- dat ee n g ro ot aantal personen erv er meepraat de celibaat kla s wi lde bovendi en eer st e en ander thema da n u iteinde lij k ge kozen we rd nl woning nood 66 volgens mijn eigen erva ring die niet algemeen gel d ig behoeft te zijn is voor jon- gere leerlingen een beke nd persoon een apollo ruimtevaarder olden b arnevelt napoleon tw ig gy n ixon bar nard g eschikte r om van u i t te ga an dan een abs- tracte r thema als won ingnood f ase 2 de kl a s br eng t e v entuee l gehol pen door de l eraar informati e o ver het thema bijeen du s t a v olde n b arnevel t z i e b oven uit he t ge schi ede n i sboek de di recte oorzaken van het conflict maurits oldenbarnevelt de achtergronden erva n hollands p articul ar isme tegen ce ntr ali sm e remo nstrant tegen co ntr are m o nstrant re g enten tege n de m ocr at en e n t a v het celiba at alle krac hte n die in dat probl ee m meespele n en de ambtel ij ke e n psychologi sch e gev olgen d a arvan voor scene 3 van c el iba at m oes t na

fase 3 dus toen het stuk al globaal in elk jaar zat nog een onderzoek worden gedaan naar de gang van zaken bij kerke lijk e rechtsp leging iemand vond hiervoor een deskundig familielid fase 3 globale opbouw uit de gegevens uitmonde nd in een a an duiding van scenes het grote moment gep aar d gaa nd e me t spann i ng e n deining enige opmerkin gen a meestal kan niet alle informatie worden gebruikt b de deel nemers de leraar inbegrepen hebben niet alle maar dezelfde verlangens t a v het genre of de sfeer nr 1 wil een ernstig nr 2 een gek stuk nr 3 een soort musical nr 4 wil het volkomen geschift maken enz h h leraren blijft de discussie zo goed mogelijk leiden bindt touwtjes aan elkaar waar het kan en blijft bij de zging passe die altijd wel ergens in fase 3 optreedt langer geïnspireerd dan de klas roep af en toeniet zo moede loos als we volhouden komen we er best uit of voor de n van gelijke strekking c het is niet zo erg als een stuk niet helemaal goed wordt gepland dat laatste blijkt dan wel bij fase 6 en dan kan er verandert worden nogmaals de besprekingen in deze fase moeten uitmonden in een verdeling in scènes oldenbarnevelt had er drie scènes 1 marktscene met publiek dat de politieke meningen zie fase 2 overoldenbarnevelt vertegenwoordigde hierwerd door de bode de ter echtstelling van oldenbarnevelt aangekondigd in een groep van 25 of meer zijn marktscènes of in het algemeen menigten uiteraard aantrekkelijk scene 2 gesprek oldenbarnevelt maurits in de gevangenis poging van maurits oldenbarnevelt tot gratievragen te krijgen bron van dramaturgisch inzicht geschiedvervalsing ten behoeve van het effect dergelijke onderhandelingen hebben slechts plaatsgevonden tussen de maurits en oldenbarnevelt cliques scene 3 de ter echtstelling met o a de beroemde toespraak van oldenbarnevelt 67 fase 4 vorming van groepen leerlingen per scene resultaten van eigen keus van de leerlingen en zachtjes manipuleren van de leraar fase s elke groep geeft voorlopig vorm aan zijn scene als er in de groep evenveel mensen zitten als er rollen nodig zijn altijd een prettige omstandigheid neemt ieder een rol op zich dus bv jij bent die aristocratische dame uit holland die maurits een schofte rige plebejer vindt praat maar een beetje frans of wie wil nou de kapelaan zijn met dat probleem doe jij het guus jij praat zo goed limburgs etc excuses aan de limburgse lezers als niet iedereen in de groep een rol kan krijgen in scene 2 van oldenbarnevelt was slechts plaats voor drie in celibaat trad dit personenoverschot nog veel vaker op worden de andere meedenkers ze kunnen soms ook met de spelende nruilen naarmate het creatieproces vordert kunnen er rollen wegval len of plotseling nieuwe rollen nodig zijn dat hangt dikwijls af van de ideeën die men tot uitdrukking wil brengen bv we hebben iemand nodig die het gezichtspunt van de brave katholieke naar voren brengt zie celibaat het bloed dorstige element moet in de menigte bij oldenbarnevelts terechtstelling worden gebracht n b als in verschillende scènes dezelfde persoon rol voorkomt wordt die nu dus door verschillende mensen gespeeld dit is geen bezwaar het gaat uiteindelijk om de tekst die ze produceren de leraar gaat van groepje tot groepje praat waar nodig wat mee vooral belangrijker is de vraag wat wil len jullie nu precies en giet wat olie op de golven indien de emoties te hoog oplopen hij zorgt er zelf voor rustig te blijven fase 6 de groepen draaien uiteraard improvisere

nd p r oef krijge n kritiek va n de andere groepen proberen het nog ee n s fase 7 voortzetting van fase 6 me t dien verstande dat de dee ln emers nu de opdracht krijgen goed bevonden teksten en ha n delingen zoveel mogelijk te la ten teru gkeren repetities kunnen eve ntu eel thuis plaatsvinden elk e groep krijgt bovendien nu een rapporteer die notities maakt hij legt o a goede teksten en handelingen vast elke groep heeft wel ieman d die niet veel te doe n heeft ook de meedenkers zie fase 5 komen in aanme r kin g fase 8 opvoeri ng in de klas met min i m um r ek-wisieten en zo nodig el emen ta ire kostum ering een element van improvisering is nog steeds aanwezig d e rap porteurs sch rij ven als razendere fase 9 een schrijf-commissie schri jft het s tuk u iteraar d laten st encillen d eze com muni catieve handeling brach t bij cel ibaats ook ee n aantal ouders in co n tact met het voortbrengsel hunner spruiten wat voor sommigen aanleiding was tot pr otest zie onder 68 iv celibaat klasse 4 hbs lei dster mej heleen wientjes stagiaire leraar n n laat ons de school onbekend laten doce nte didactiek mevr d c constandse duur exc lusief fase 9 plm 6 lessen a n og enkel e didact ische opmerk ing en 1 mej wi ertjes deel de mee bij zonder pre tti g m et de klas te heb b e n gew erkt 2 de klas bestond geheel u it jongen s d esondanks was h et opn e m en va n een vrouwenrol in he t stuk geen bezwaar 3 indruk van m ev r co n standse b ij een b ezoek tijdens de l aatste bijeenk oms t de workshop sfeer u itge zonder d twee kleintjes di e zich van het begi n af aan apart a chteraan ha dde n ge nestel d v oe l de de he l e klas zich erb ij betrokke n er we rde n nauwe l ij ks a anwijzingen gege ve n de lee rlingen voelde n zich ve r antw oor delij k e n re gelde n het meeste zel f o ok toe n een e nk ele sce ne enige malen he rha ald werd op v erzoek v an een leerli ng zel f bleef de a andacht a ls er op toneel o nbedoeld iets grappigs gebeur d e werd het gel a ch niet ger ekt de prestaties de spe lers zetten zich volledig in zonder gebbetjes zeer serieus spelpeil lag hoog ve rmoedelijk ook omdat de tekst va n he nze lf hun groepje was en ze er dus achter sto nde n h et is gewenst dat de doce nt n a afloop de leerresultaten met de groep be spreekt volgen s mij heeft ee n klas daar behoefte aan b h et eth ische probleem zoa l s gezegd protesteerde n enige ouders en de stagiaire we r d b ij na v e r w ij derdn n u kan m en e rover twiste n of men op een k a tholi ek e school een ree ds be staand stuk m et een dergel ij ke stre kk i ng mag behan delen ik l aat dat probleem hier bui t en beschouwing ma ar al s de leerli ngen sponta an zel f zoiets maken m oet e r dan gecens ur eerd worden dit zou toch te mal zijn mij ns inzie ns m oet de le ra ar desgewenst v olstaan met he t bie den van ee n al te rnatief waar over dan met de leerli nge n gepraa t wordt ze kunnen d a t alternatief dan ac cepteren o f verwerpe n c de tekst d eze wor dt hi e r p recies zo weergegev e n als hij op stencil stond lezer s laa t het niet bij leze n doch speelt dit stu k ee ns met de tekst i n de ha nd m et collega s of huisgenoten al l een dan zult u de kwaliteiten van het stuk goe d in het eisie r kr ijge n te weten de doeltre ffe ndhei d van de te ks t en en de sce neopbouw en de efficie ncy waarm ee ee n mo de rn k at hol i ek e p robe mati ek wor dt getek end 69 schetsma t ig ontwe rp v oor ee n to neelstuk celibaa t sc ene 1 vader v dochter d kapelaan k vade r e n doc h ter z itte n aan taf e l i n huiskam er de be l gaat v ader doet open v dag eerw aarde u kom t op h u isbezoek neem ik aan k ja ik kom eens kijken hoe het met mijn parochianen staat v komt u b inn en k graag v e n k

lopen de huiskamer in v mag ik u e v e n voorste ll e n aan mij n dochter ma aike d staa t op e n geeft k een hand d aangenaam v wil j e ev e n ko ffi e zetten d gaat weg v ik he b een pro b lee m aan u voo r te l e g gen eerw aarde mijn vrouw en ik hebbe n altij d getracht onze doc hter katholiek op te voeden maar nu komt ze va ak s av on ds om twaa lf uur van haar vri en d th u is k kni kke n d ja j a v z ie t u daar geen be zwaar in k nadenkend z o is de jeugd nu eenmaa l in de ni e uwe ka techismu s staat zelfs dat t hee l goed is v ctriftig ach dat boek is niet eens door rome goedgekeurd alleen wat de paus zegt is waar d k omt binne n m et de ko ffi e d be nt u t nie t he le ma al m et el kaar eens tel efo on g aat e n v gaat weg d hadde n julli e t ov er mij go fce k j e vader h a d nogal klachte n over je dat je te laa t thuis k wam we zull en t de volge nde k ee r wat vroeger moeten maken v komt binnen v t spijt m e zee r da t i k u alleen moe t l a ten ik w or d n et weg-geroepen v o or een bevalling v v e rtr e kt k ga at naast d zitten k ik ben blij d at ik bij jou kon kom e n ik ha d zo genoeg va n d ie ch agr ij ni ge p astoor d ik ben ook blij da t je hier be nt mij n v a der i s t och ook wel zo n zedepre ker ik heb nog n ooit z o n co n servatief ou de r we ts pe rsoon gezi en als hij t ee ns wist v an on s k nog di chter bij d j a als hij ee ns wist hoe progress i ef wik zij n 70 v komt weer binnen k verschrikt 0 dag dokter v ik w as nog wat spulletj es ve rgeten ik stoo r h et gesprek toch niet k 0 nee dok ter i nte g en deel zet zoge n aam d zij n gesp re k voort paulu s zei immers al in zijn brief aan de rom ei n en hoofdstuk 11 vers 7 b roeders de k i n deren zij n on derdanigheid aan hun oude rs versc hul dig d kij kt na ar d nietwaar v g a at de d e ur weer u i t d late n we ons gesprek m aar i n d e pastor i e voortzetten gofke daar kunnen we tenminste rustig pr aten k staat op goe d m aaike tot va n avond dan kom m aar wat vroeger dan ben je eer der thuis d laat k ui t s cene 2 vertell er v kapelaan k do c hter d in een k erk centr aal sta a t een biechtstoel v bi echtganger in de biechtstoel d e k oster loopt de kerk door te sl enteren op zoek naar ou de halfopgebrande ka arsen die blij kbaar toch nog erge ns goed voor zijn er zij n vr ij veel zondenpeinzertj es i n de k erk eindelij k is de eerst e biechtganger kl aar met zij n afrate ling het meisje maai ke is aan de beurt zachtjes gaat de biechtstoeldeur dicht da n komt ee n gespre k op gang k be- gint z ijn zegen te geven d dag gofke k wat zoek jij hier d ilc k om ni e t o m t e biechten als je dat soms dacht k zo wat wil je dan d we ha dden je g i ste ren nog ver wacht bij ons thu is k j a je moeder was jarig he het was wel m n bedoel i ng om te komen maar ik had he t de hele dag zo druk e n d oh stilte d gofke m n l iev e gofke ik moet je iets v ertellen k w at is er k i ndje zeg het maar stilte d gofke i i i k b ben i in v v verw wacht t ting k waaat 71 1 wat vertel je me nou in verwachting ojee hand voor het hoofd stilte k weet je vader het al 7 1 d nee die weet nog van ni- ets k oh m n lieve god hoe kon ons dat nou overkomen ik vind het verschrik kelijk voor je maaike d nog erger is het voor jou k heb je enig idee hoe we het aan je vad- er moeten uitleggen d aan hem hij snapt er toch niets van hij is helemaal niets gewend je weet hoe ouderwets hij is k oh mijn god v de mensen zitten ongeduldig te wachten er valt een stoel ontzettend wat duurt dat lang wat is dat voor een meisje dat zolang bij de kapelaan blijft wat gebeurt daa r k ik zal nou wel een hele hoop gedonder met rome krijgen en jij hoe moet het met jou hoe kunnen we dit allemaal oplossen tegenover je vader de omgeving de kerk alles ik zal met je

trouwen maaike ik wil per se met je trouwen maar zal ik die toestemming krijgen ik hou van je we lossen dit samen op v maaike verlaat zonder een woord te zeggen de biechtstoel tot overmaat van ramp verlaat ook de kapelaan de biechtstoel laat die mensen maar zitten ze kunnen voor zijn part barsten en ach die arme kapelaan hij kan het allemaal niet de baas ook zijn weg naar de hel zit vol voetangels en klemmen over welke hij nu ge struikeld is scene 3 kapelaan k kardinaal kl bisschop b pastoor p vertegenwoordiger uit rome r een spaarzaam gemeubileerde vergaderruimte tegenover elkaar twee tafels een grote een kleine in de hoek achter de grote tafel een crucifix k zit binnen achter de kleine tafel k1 b p r komen op k staat op men knielt voor de crucifix en slaat een kruis k1 laat ons bidden tot de heer onze god pater noster etc etc allen amen kl ik heet de hier aanwezigen bij de gratie gods welkom ik geef het woord aan de bisschop b kapelaan u heeft een aanvraag ingediend om ontheven te worden uit het celibaat wij zijn hier bijeen om dit te bespreken wilt u dan in de eerste plaats uw motieven naar voren brengen en toelichten die u er toe gebracht hebben dit verzoek in te dienen 72 k eerwaarde vaders naar mijn mening is het mogelijk om naast een ambtsvervulling als kapelaan tevens getrouwd te zijn in de bijbel staat immers dat zelfs petrus en andere apostelen getrouwd waren r t zal erg moeilijk zijn u uit uw celibaat te ontheffen de paus k hoe kan zo n oude man in rome nu toch weten wat er hier in neder land gebeurt t is gewoon te gek dat zo n stelletje conventionele lieden k1 orde orde wilt u niet een dergelijke krachtige taal gebruiken p dat dit door mijn kapelaan gezegd wordt wat een schande voor mijn parochie r ik vat deze woorden op als een belediging k ja maar kan ik het helpen dat mijn moeder me op mijn twaalfde jaar naar het seminarie gestuurd heeft toen ik nog niet wist wat ik deed bovendien in rome weten ze niets van de moderne ontwikkelingen dat zie je nu maar weer aan die encycliek over het celibaat r mama mia dit is weer een belediging u moet bezeten zijn van de dui vel om dit te kunnen zeggen k1 ik geloof dat de kapelaan beter het zwijgen opgelegd kan worden wij rollen ons beraden allen behalve de kapelaan gaan weg k kon ik die oude heren maar duidelijk maken waarom ik dit wil ze begrijpen niets de raad komt terug r ik zal verslag uitbrengen van uw motieven aan de paus maar rekent u er niet op dat uw verzoek om ontheffing uit het celibaat ingewilligd zal worden k1 geeft de zegen en sluit de vergadering scene 4 p as to or p vader v ober 0 op straat pastoor loopt te brevieren komt de vader tegen vader is kenne lijk dronken p dag dokter hoe maakt u het zo te zien heeft u vandaag al heel wa t geze ll ige gesprekjes en drankjes gehad v ja inderdaad en daar heb ik g oe de redenen voor maar gaat u dat iets aan ik leef verdomme toch mijn eigen leven p ja zeker als ik u gekwetst heb dan bied ik u hierbij mijn verontschuldigingen aan en om te bewijzen dat ik dit meen nodig ik u uit om o p de hoek iets te gaan drinken v hee l aardig van u maar ik heb geen geld meer op zak tenzij jij met j e collectekliek de ve rt eringen wil vergoeden dan ga ik mee en trouwens ik heb nog een hartig woordje met u te spreken het komt dus goed uit 73 p en v gaan caf e binnen 0 wat wensen de her en te gebruiken v correct ie er is maar een heer hier en dat ben ik die andere hoort bij een zwen delaarstroep voor mij een goeie stevige koele jonge jenever en voor hem een lau w flesje chocomel nog iets aan toe te voegen pastoor t p nee helemaal niets mijnheer v nu wilde ik

het even over die schoft van een kapelaan hebben die vuile smeerlap die slijmerige vrouwenlonker bah ik kan er nog niet over uit p ach dokter de kerk heeft gedaan wat er geda an kon worden religieus valt er niets mee r aan te tornen de kapelaan is uit zijn ambt ontheven maar niet uit het celibaat hij kan dus niet met uw dochter trouwen v dat is het nu juist stommeling je denkt zeker dat ik dronken be n en dat je mij blij kunt maken met ee n dooie mus wat moet ik met mijn dochter beginnen als zij die baby heeft mo et ie soms van de str aat eten of moet ze naar de kerk komen om bijstand te krijgen en dan met een schijtbeetje geld naar huis gestuurd te worden ja hier heb je niet van terug he p ik stel voor om dit met de kapelaan zelf te bespreken laat o ns naar de pastorie gaan v wat jij probeert je hier uit te kletsen he maar dat zal zo gemakkelijk niet gaan kereltje geef nog maar eens een goeie borrel weg oberrrr 0 meneer u wenst v hetzelfde recept graag alleen iets vlotter geserveerd j a pastoortje ik zit nu aardig in de knoei samen met mij n dochter mij n vrouw ziek i n bed over een paar maanden mijn dochter ziek in bed en als all es voorbij is dan lig ik ziek in bed met een zenuwzinking en dat allemaal door die hooggeboorde slij mvr wat kun je daar nu nog op zeggen alleen onzedelijk onhygienisch en onkuis p ik zeg nogmaals dat we dit beter met de kapelaan zelf kunnen bespreken laten we nu afrekenen en gaan ober de rekening graag 0 12 50 alstublieft inclusief da nk u goe de mid dag p en v af gaan naar de pastorie vinden daar de kapelaan op de grond liggen v veronderstelt dat de kapelaan ook dronke n is en scharrelt wat onzeker om het lichaam heen p maar kijk toch eens dokter deze man is dood p zegent het lichaam van de kapelaan v dood zel fmoord gepleegd p schiet u toch op doe iets 74 v rustig rust ig aan zo n kere l v alt toc h ni et s te verliez e n be l maar een zie kenwagen op en vraa g of dok te r v a n campen o ok mee komt die is nogal thuis in dit soort zaakjes p gaat bellen p ze komen di r ekt tenminste dat hoop ik v da t hoop ik ook hoe ee rder hij onder de grond li g t ho e bete r sl appe v ent om zo uit de moeilijke de n te s ta ppe n ik he b t veel moeil ijker dan hij e n pleeg i k soms zelfmo o rd ik doe ook gee n touw om m ijn n ek om daarna van een kruk af t e sp ringe n er wordt aangebeld 2 verple g er s k o men b inne n het l i jk wordt w egge drag en de vader valt in slaap genoem de li teratu ur boender a b m fabels moer 69 70 1 12 1 8 dij kstra p aul a g s pelen m et de pen eerst e artik el i n seri e i n l eve nde talen maart 1 970 post p taalo nderwijs via social e e n cultu rele v erke nningen v oor tec hnische scholen groningen 1 965 lezen in de speelleer kla s p p w m de boe r in overl eg me t de redac ti e v an mo er geef ik gaarne en ige info rmatie over de manier w aar op i n onze speelleerklas aa n de thomas more school t e t il burg het leze n gel eerd wordt 1 s i tua t ieverken n i n g 1 1 mili eu afgez ien van enk el e uitzonderinge n k ome n o nze leer li nge n uit de milieugroep waarin hoogstens een der ouders ulo gevolgd heeft 1 2 voorop l eiding de ki ndere n die in on ze speelleerkla s komen hebbe n meestal een of twee jaar kl euterschool gevolgd enkel en kwam en v an kinder tehu izen voor kleute rs u it m i nder soci ale mil i eus ze zij n dan tu ssen 5 10 en 6 12 jaar oud 1 3 begaafdheid d e intelli genti e van onze leerl i ngen is zeer verschi llen d het gemiddel de i s 94 de ui t ers t en zi- jn 70 e n 123 gemeten v olge n s de terma nn merri l 75